

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
X kadencja

Druk nr 935
Warszawa, 5 grudnia 2024 r.

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i na podstawie art. 32 ust. 2 regulaminu Sejmu niżej podpisani posłowie wnoszą projekt ustawy:

- o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia nadużywania tymczasowego aresztowania oraz ochrony praw osób tymczasowo aresztowanych.

Do reprezentowania wnioskodawców w pracach nad projektem ustawy upoważniamy pana posła Przemysława Wiplera.

(-) Konrad Berkowicz; (-) Krzysztof Bosak; (-) Bronisław Foltyn; (-) Roman Fritz; (-) Sławomir Mentzen; (-) Krzysztof Mulawa; (-) Bartłomiej Pejo; (-) Grzegorz Adam Płaczek; (-) Michał Połuboczek; (-) Włodzimierz Skalik; (-) Krzysztof Szymański; (-) Krzysztof Tuduj; (-) Witold Tumanowicz; (-) Michał Wawer; (-) Ryszard Wilk; (-) Przemysław Wipler; (-) Andrzej Tomasz Zapałowski.

U S T A W A

z dnia ... 2024 r.

o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia nadużywania tymczasowego aresztowania oraz ochrony praw osób tymczasowo aresztowanych¹⁾

Art. 1. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 37, 1222, 1248) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 40 w § 1 w pkt. 10 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 11 w brzmieniu:
„11) orzekł o zastosowaniu lub przedłużeniu tymczasowego aresztowania wobec oskarżonego w toku postępowania przygotowawczego.”;
- 2) w art. 73 dodaje się § 5 w brzmieniu:
„§ 5. Na postanowienia, o których mowa w § 2 i § 3, przysługuje zażalenie. Sąd rozpoznaje zażalenie w terminie 3 dni.”;
- 3) art. 95b § 2 otrzymuje brzmienie:
„§ 2. Jawne są posiedzenia, o których mowa w art. 249 § 5, art. 339 § 3 pkt 1, 2 i 5, art. 340, art. 341, art. 343 § 5, art. 343a, art. 603, art. 607l § 1, art. 607s § 3, art. 611c § 4 i art. 611ti § 1. W przypadku posiedzenia, o którym mowa w art. 249 § 5, sąd może z urzędu albo na wniosek oskarżonego lub prokuratora obecnego na posiedzeniu wyłączyć jego jawność ze względu na dobro postępowania.”;
- 4) w art. 156:
 - a) w § 5 po zdaniu „Prokurator może udostępnić akta w postaci elektronicznej.” dodaje się zdanie w brzmieniu: „Na wniosek podejrzanego lub jego obrońcy prokurator udostępnia akta w postaci elektronicznej.”,
 - b) § 5a otrzymuje brzmienie:
„§ 5a. W razie złożenia w toku postępowania przygotowawczego wniosku o zastosowanie albo przedłużenie tymczasowego aresztowania podejrzanemu i jego obrońcy udostępnia się niezwłocznie akta sprawy w części zawierającej treść dowodów dołączonych do wniosku, z wyłączeniem dowodów z zeznań świadków,

¹⁾ Niniejszą ustawą zmienia się ustawy: ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego oraz ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy.

o których mowa w art. 250 § 2b. Akta sprawy powinny zostać udostępnione podejrzanemu i jego obrońcy w terminie umożliwiającym przygotowanie się do obrony, uwzględniając stopień złożoności sprawy oraz obszerność akt postępowania.”;

5) po art. 245 § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. Na żądanie osoby zatrzymanej, która nie ma obrońcy i pozostaje pozbawiona wolności, sąd wyznacza niezwłocznie obrońcę z urzędu do kontaktu przed przesłuchaniem, do udziału w przesłuchaniu oraz udziału w posiedzeniu w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania. Zarządzenie w tym przedmiocie może wydać także referendarz sądowy.”;

6) w art. 250:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Tymczasowe aresztowanie może nastąpić tylko na mocy postanowienia sądu. Każda osoba, która jest tymczasowo aresztowana, ma prawo być sądzona w rozsądnym terminie albo zwolniona na czas postępowania.”,

b) dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. Rozpoznając wniosek o tymczasowe aresztowanie, sąd uwzględnia zasadę, że zastosowanie powinien znaleźć środek zapobiegawczy najmniej dotkliwie ingerujący w sferę praw i wolności oskarżonego, o ile jest wystarczający dla prawidłowego zabezpieczenia przebiegu postępowania.”,

c) po § 2b dodaje się § 2c w brzmieniu:

„§ 2c. Składając wniosek o zastosowanie tymczasowego aresztowania prokurator przesyła sądowi odpis wniosku w postaci elektronicznej. Na wniosek obrońcy sąd niezwłocznie przesyła wniosek na wskazany przez obrońcę adres poczty elektronicznej.”,

d) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Prokurator, przesyłając wraz z aktami sprawy wniosek, o którym mowa w § 2, doręcza odpis wniosku podejrzanemu i jego obrońcy. Równocześnie prokurator poucza podejrzanego o przysługujących mu w wypadku zastosowania tymczasowego aresztowania uprawnieniach oraz zarządza jednocześnie doprowadzenie go do sądu. Sąd może zarządzić doprowadzenie podejrzanego na posiedzenie w przedmiocie przedłużenia tymczasowego aresztowania, a zarządza jego doprowadzenie na wniosek podejrzanego lub jego obrońcy.”;

7) po art. 250 dodaje się art. 250a w brzmieniu:

„Art. 250a § 1. Sąd rozpoznaje wniosek o zastosowanie tymczasowego aresztowania niezwłocznie, nie później jednak niż przed upływem 24 godzin od jego złożenia.

§ 2. Na uzasadniony wniosek podejrzanego albo obrońcy sąd zmienia termin posiedzenia, chyba że zachodzi konieczność uchylecia ryzyka nierozstrzygnięcia wniosku w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania przed upływem dopuszczalnego czasu zatrzymania oskarżonego. Na odmowę zmiany terminu zażalenie nie przysługuje.

§ 3. Udział prokuratora w posiedzeniu w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania jest obowiązkowy. Niestawiennictwo prokuratora uważa się za cofnięcie wniosku. W takim przypadku sąd pozostawia wniosek bez rozpoznania.

§ 4. Na żądanie oskarżonego, który nie ma obrońcy, wyznacza się do tej czynności obrońcę z urzędu. Zarządzenie może wydać także referendarz sądowy. Niestawiennictwo obrońcy zawiadomionego o terminie nie tamuje rozpoznania sprawy.

§ 5. Posiedzenie sądu w przedmiocie rozpoznania wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania jest jawne. Sąd może z urzędu albo na wniosek podejrzanego lub prokuratora obecnego na posiedzeniu wyłączyć jego jawność ze względu na dobro postępowania.

§ 6. Posiedzenie rozpoczyna się od odczytania przez prokuratora wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania oraz zwięzłego przedstawienia uzasadnienia dla składanego wniosku, wraz ze wskazaniem powodów, dla których inne środki zapobiegawcze w ocenie prokuratora nie są wystarczające dla prawidłowego zabezpieczenia przebiegu postępowania. Prokurator przedstawia również uzasadnienie dla wskazanego we wniosku terminu stosowania tymczasowego aresztowania wraz z wykazem czynności, której planuje przeprowadzić w okresie stosowania tego środka oraz harmonogramem określającym najpóźniejsze przewidywane terminy przeprowadzenia tych czynności.

§ 7. Przewodniczący, po odczytaniu wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania, poucza oskarżonego o prawie składania wyjaśnień, odmowy wyjaśnień lub odpowiedzi na pytania, po czym pyta go, czy przyznaje się do zarzucanego mu czynu oraz czy chce złożyć wyjaśnienia i jakie.”;

8) w art. 251 § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Uzasadnienie postanowienia o zastosowaniu środka zapobiegawczego powinno zawierać przedstawienie dowodów świadczących o popełnieniu przez oskarżonego przestępstwa, wykazanie okoliczności wskazujących na istnienie zagrożeń dla prawidłowego toku postępowania lub możliwości popełnienia przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa w razie niezastosowania środka zapobiegawczego oraz określonej podstawy jego zastosowania i potrzeby zastosowania danego środka. W przypadku tymczasowego aresztowania należy ponadto wyjaśnić, dlaczego nie uznano za wystarczające zastosowanie innego środka zapobiegawczego, w szczególności dozoru elektronicznego lub aresztu domowego.”;

9) w art. 252 po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. Zażalenie na postanowienie w przedmiocie stosowania tymczasowego aresztowania sąd rozpoznaje w składzie trzech sędziów.”;

10) w art. 257:

a) po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. Zakazane jest stosowanie tymczasowego aresztowania w celu wywarcia nacisku na złożenie wyjaśnień przez oskarżonego lub przyznanie się do zarzucanego mu czynu.”;

b) uchyla się § 3”;

11) w art. 258:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Tymczasowe aresztowanie i pozostałe środki zapobiegawcze można stosować, jeżeli zachodzi:

- 1) realne zagrożenie ucieczki lub ukrycia się oskarżonego, zwłaszcza wtedy, gdy nie można ustalić jego tożsamości w oparciu o wiarygodne dokumenty albo nie ma on w kraju stałego miejsca pobytu;
- 2) realne zagrożenie, że oskarżony będzie nakłaniał do składania fałszywych zeznań lub wyjaśnień albo w inny bezprawny sposób utrudniał postępowanie karne.”;

b) uchyla się § 2;

12) w art. 259 § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Tymczasowe aresztowanie nie może być stosowane, jeżeli przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 2 lat.”;

13) w art. 263:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W postępowaniu przygotowawczym sąd, stosując tymczasowe aresztowanie, oznacza jego termin na okres nie dłuższy niż miesiąc.”,

b) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Jeżeli ze względu na szczególne okoliczności sprawy nie można było ukończyć postępowania przygotowawczego w terminie określonym w § 1, na wniosek prokuratora, sąd pierwszej instancji właściwy do rozpoznania sprawy, gdy zachodzi tego potrzeba, może przedłużyć tymczasowe aresztowanie na okres, który łącznie nie może przekroczyć 12 miesięcy. Prokurator, składając wniosek o przedłużenie tymczasowego aresztowania, wskazuje okoliczności, które uzasadniają dalsze stosowanie tego środka oraz określa najpóźniejsze terminy zabezpieczenia dowodów i przeprowadzenia środków dowodowych. W uzasadnieniu wniosku o przedłużenie tymczasowego aresztowania należy w szczególności wskazać, dlaczego do zabezpieczenia dowodów i do przeprowadzenia środków dowodowych wskazanych we wniosku o przedłużenie tymczasowego aresztowania nie doszło na wcześniejszym etapie postępowania.”,

c) po § 2 dodaje się § 2a w brzmieniu:

„§ 2a. Prokurator składając wniosek o przedłużenie tymczasowego aresztowania doręcza odpis wniosku podejrzanemu i jego obrońcy.”,

d) w § 4 skreśla się wyrazy „wykonywaniem czynności dowodowych w sprawie o szczególnej zawłości lub poza granicami kraju”,

e) po § 4b dodaje się § 4c w brzmieniu:

„§ 4c. Sąd odmawia przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania w przypadku, w którym prokurator bez uzasadnionego powodu nie przeprowadził planowanych czynności procesowych na wcześniejszym etapie stosowania tego środka.”;

14) po art. 265 dodaje się:

a) art. 265a w brzmieniu:

„§ 1. Tytułem środka zapobiegawczego można zastosować wobec oskarżonego areszt domowy.

§ 2. Nie stosuje się aresztu domowego wobec oskarżonego, który oświadczy, że nie ma warunków mieszkaniowych umożliwiających mu odbywanie aresztu

domowego. Wobec oskarżonego, który złożył takie oświadczenie, sąd orzeka o zastosowaniu dozoru elektronicznego albo tymczasowego aresztowania.

§ 3. Oskarżony ma prawo przedstawić sądowi lokalizacje, w których ma możliwość przebywania w areszcie domowym. W przypadku wskazania lokalu mieszkalnego, którego oskarżony nie jest wyłącznym właścicielem, do orzeczenia aresztu domowego w tej lokalizacji konieczne jest przedstawienie przez oskarżonego pisemnej zgody właściciela lokalu mieszkalnego na odbywanie przez oskarżonego aresztu domowego w tej lokalizacji.

§ 4. Areszt domowy może nastąpić tylko na mocy postanowienia sądu.

§ 5. Areszt domowy stosuje w postępowaniu przygotowawczym na wniosek prokuratora sąd rejonowy, w którego okręgu prowadzi się postępowanie, a w wypadkach niecierpiących zwłoki także inny sąd rejonowy. Po wniesieniu aktu oskarżenia areszt domowy stosuje sąd, przed którym sprawa się toczy.

§ 6. Sąd oznacza czas i wyznacza miejsce aresztu domowego z uwzględnieniem warunków mieszkaniowych oskarżonego i proponowanych przez oskarżonego możliwych lokalizacji.

§ 7. Do aresztu domowego stosuje się odpowiednio przepisy o tymczasowym aresztowaniu, jeśli kodeks nie stanowi inaczej.”,

b) art. 265b w brzmieniu:

„Art. 265b. § 1. Tytułem środka zapobiegawczego można zastosować wobec oskarżonego dozór elektroniczny.

§ 2. Dozór elektroniczny może być stosowany tylko na mocy postanowienia sądu.

§ 3. Środek zapobiegawczy w postaci dozoru elektronicznego może być stosowany jedynie wówczas, gdy pozwalają na to warunki techniczne obejmujące w szczególności liczbę oraz zasięg dostępnych nadajników i rejestratorów oraz możliwości organizacyjne ich obsługi.

§ 4. Środek zapobiegawczy w postaci dozoru elektronicznego można stosować wobec oskarżonego, jeżeli zostały spełnione łącznie następujące warunki:

- 1) oskarżony posiada określone miejsce stałego pobytu;
- 2) osoby pełnoletnie zamieszkujące wspólnie z oskarżonym wyraziły i złożyły w sądzie pisemną zgodę obejmującą także umożliwienie podmiotowi dozoru przeprowadzanie czynności kontrolnych;

- 5) stosowaniu środka zapobiegawczego w postaci dozoru elektronicznego nie stoją na przeszkodzie warunki techniczne, o których mowa w § 3.

§ 5. Orzekając o zastosowaniu dozoru elektronicznego sąd wskazuje zakres, sposób i czas stosowania tego środka zapobiegawczego. W szczególności sąd może nakazać kontrolę:

- 1) przebywania przez oskarżonego w określonych dniach tygodnia i godzinach we wskazanym przez sąd miejscu lub w określonej odległości od tego miejsca (dozór stacjonarny);
- 2) bieżącego miejsca pobytu oskarżonego, niezależnie od tego, gdzie oskarżony przebywa (dozór mobilny);
- 3) zachowywania przez oskarżonego określonej minimalnej odległości od osoby wskazanej przez sąd (dozór zbliżeniowy).

§ 6. Dozór elektroniczny stosuje w postępowaniu przygotowawczym na wniosek prokuratora sąd rejonowy, w którego okręgu prowadzi się postępowanie, a w wypadkach niecierpiących zwłoki także inny sąd rejonowy. Po wniesieniu aktu oskarżenia dozór elektroniczny stosuje sąd, przed którym sprawa się toczy.

§ 7. Do dozoru elektronicznego stosuje się odpowiednio przepisy o tymczasowym aresztowaniu, jeśli kodeks nie stanowi inaczej.

§ 8. Do dozoru elektronicznego jako środka zapobiegawczego stosuje się odpowiednio przepisy rozdziału VIIa ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny wykonawczy.”;

- 15) w art. 266 skreśla się § 1a.

Art. 2. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 706) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) art. 207a otrzymuje brzmienie:

„Art. 207a. Sposób wykonywania tymczasowego aresztowania nie może naruszać uprawnień procesowych osób tymczasowo aresztowanych. Tymczasowe aresztowanie należy wykonywać w taki sposób, by w jak największym stopniu minimalizować dolegliwości wynikające ze stosowania tego środka.”;

- 2) w art. 212 w § 1 po pkt. 1a dodaje się pkt 1b w brzmieniu:
- „1b) konieczność oddzielenia tymczasowo aresztowanych, którzy nie byli do tej pory karani za przestępstwo z użyciem przemocy, od tymczasowo aresztowanych, którzy byli wcześniej karani za przestępstwo z użyciem przemocy;”;
- 3) w art. 217c § 1a otrzymuje brzmienie:
- „§ 1a. Osoba tymczasowo aresztowana może korzystać w terminach ustalonych w porządku wewnętrznym obowiązującym w areszcie śledczym, z samoinkasującego aparatu telefonicznego do kontaktu z obrońcą, pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym oraz przedstawicielem niebędącym adwokatem ani radcą prawnym, który został zaaprobowany przez Przewodniczącego Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do reprezentowania osoby tymczasowo aresztowanej przed tym Trybunałem, z zastrzeżeniem § 2 i 3. W szczególnie uzasadnionych wypadkach, jeżeli wyznaczone terminy czynności procesowych wskazują na konieczność niezwłocznego skorzystania z samoinkasującego aparatu telefonicznego, dyrektor aresztu śledczego udziela zgody na kontakt poza terminami ustalonymi w porządku wewnętrznym obowiązującym w areszcie śledczym. Na decyzję o odmowie udzielenia zgody przysługuje skarga.”.

Art. 3. Ustawa wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia jej ogłoszenia.

UZASADNIENIE

1. Potrzeba i cel wydania ustawy

Projekt ustawy na celu gruntowną przebudowę konstrukcji środka zapobiegawczego, jaki stanowi tymczasowe aresztowanie, zgodnie z dyrektywami dotyczącymi zasad postępowania karnego wynikającymi z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przyjętej przez Zgromadzenie Narodowe dnia 2 kwietnia 1997 r.¹.

Praktyka stosowania tymczasowego aresztowania pokazuje, że środek ten jest w obecnym stanie prawnym nadużywany, a rozstrzygnięcia sądowe dotyczące jego zastosowania niejednokrotnie cechuje automatyzm. Osoby tymczasowo aresztowane często napotykają przeszkody w realizacji swoich praw i bywają traktowane przez organy państwa, jak i opinię publiczną, w sposób podobny jak osoby skazane.

Zasadne jest przy tym wprowadzenie do katalogu środków zapobiegawczych nowych, mniej dotkliwych, a zarazem spełniających rolę zbliżoną do aresztu tymczasowego mechanizmów, tj. aresztu domowego oraz dozoru elektronicznego. Pozwoli to uniknąć zastosowania tymczasowego aresztowania wobec tych oskarżonych, w odniesieniu do których tymczasowe aresztowanie może być środkiem zbyt daleko idącym, ale zachodzą przesłanki, aby zastosować wobec tych osób środek zapobiegawczy o charakterze izolacyjnym. Projektodawcy dostrzegają także konieczność bardziej transparentnego uregulowania struktury wniosku o tymczasowe aresztowanie i przebiegu postępowania prowadzonego w tym przedmiocie.

Obecny stan prawny i ukształtowana na jego gruncie praktyka dotycząca stosowania tymczasowego aresztowania w Polsce są przedmiotem krytyki na poziomie instytucjonalnym w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka². Mankamenty przepisów dotyczących tymczasowego aresztowania wskazywane są także w ramach krajowego systemu ochrony praw obywatela sprawowanego przez Rzecznika Praw Obywatelskich³ – co miało wyraz m.in. w piśmie RPO do Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 stycznia 2024 r. w przedmiocie problematyki związanej z praktyką stosowania oraz przedłużania tymczasowego aresztowania. Wreszcie, instytucja tymczasowego aresztowania i prawne ramy

¹ Dz.U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483.

² Por. m.in. wyrok ETPC z dnia 3.02.2009 r. w sprawie Kauczor przeciwko Polsce, skarga nr 45219/06, wyrok ETPC z dnia 6.02.2007 r. w sprawie Garycki przeciwko Polsce, skarga nr 14348/02 czy 10 wyroków skoncentrowanych wokół wyroku ETPC z dnia 18.10.2018 r. w sprawie Burża przeciwko Polsce, skarga nr 15333/16; zob. też A. Klepczyński, K. Wiśniewska, w: P. Kładoczny, K. Wiśniewska (red.), *Wyrok w Strasbourgu to nie koniec! Raport na temat wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, Warszawa 2020, s. 27-30.

³ Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sprawiedliwości z dn. 22 stycznia 2024 r., <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-areszty-dlugotrwalosc-termin-ms-odpowiedz>, (dostęp: 28.10.2024 r.).

tego środka zapobiegawczego, są przedmiotem głębokiej krytyki w szeregu opracowań naukowych⁴.

Niniejszy projekt został opracowany z uwzględnieniem szeregu trafnych i zasługujących na wprowadzenie do obiegu prawnego koncepcji przedstawionych w kwietniu 2024 r. przez zespół Krakowskiego Instytutu Prawa Karnego złożony z dr. Piotra Kładocznego, mgr. Piotra Kubaszewskiego, dr. hab. Mikołaja Małeckiego, mgr. Mikołaja Słomki, dr. hab. Szymona Tarapata oraz prof. dr. hab. Roberta Zawłockiego⁵.

2. Stan prawny w dziedzinie, która ma być unormowana oraz przewidywane skutki prawne - różnica pomiędzy dotychczasowym a projektowanym stanem prawnym

2.1. Wyłączenie sędziego z mocy samego prawa

Projektowana ustawa wprowadza do art. 40 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 37, dalej jako: „k.p.k.”) nowy punkt 11, w myśl którego sędzia, który orzekł o zastosowaniu lub przedłużeniu tymczasowego aresztowania wobec oskarżonego w toku postępowania przygotowawczego, będzie z mocy samego prawa wyłączony z udziału w sprawie.

Przepis ten ma na celu zapobieżenie sytuacjom, w którym sędzia orzekający o przedłużeniu tymczasowego aresztowania znajdować się będzie pod wpływem swojej wcześniejszej decyzji o zastosowaniu takiego środka zapobiegawczego. Jeśli sędzia zdecydował się zastosować czy przedłużyć stosowanie tymczasowego aresztowania na określony czas, to istnieje ryzyko, że ewentualny wymiar kary będzie konsekwencją jego wcześniejszych decyzji (efekt potwierdzenia).

2.1. Zażalenie na zastrzeżenie prokuratora

Poprzez dodanie do art. 73 k.p.k. nowego § 5 przewiduje się wprowadzenie możliwości wniesienia zażalenia na zastrzeżenie prokuratora poczynione w toku postępowania przygotowawczego w przedmiocie osobistej obecności prokuratora lub osoby przez niego upoważnionej podczas porozumiewania się przez tymczasowo aresztowanego ze swoim obrońcą oraz kontrolę korespondencji podejrzanego z obrońcą w ciągu 14 dni od dnia

⁴ Zob. S. Tarapata, D. Zając, W. Górski, M. Słomka, *Tymczasowe aresztowanie w Polsce. Dlaczego jest źle? Jak powinno być? Analiza prawna na tle przepisów państw Europy*, red. M. Małecki, Kraków 2023; Z. Ganczewska, P. Kładoczny, P. Kubaszewski, B. Wierciński, *O standardzie, który się nie przyjął (w Polsce). Praktyka stosowania tymczasowego aresztowania w świetle przepisów Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, red. P. Kładoczny, Warszawa 2023; B. Pilitowski (oprac.), *Aktualna praktyka stosowania tymczasowego aresztowania w Polsce. Raport z badań empirycznych*, Toruń 2019.

⁵ Zob. Krakowski Instytut Prawa Karnego Fundacja, *Tymczasowe aresztowanie. Projekt ustawy nowelizującej*, Kraków 2024, https://kipk.pl/wp-content/uploads/2024/04/kipk_projekt_ta_2024.pdf, (dostęp: 23.10.2024).

tymczasowego aresztowania podejrzanego. Wolą ustawodawcy zastrzeżenia te mogą zostać wydane jedynie w szczególnie uzasadnionych przypadkach oraz w sytuacji, w której wymaga tego dobro postępowania przygotowawczego. Aktualny stan prawny nie przewiduje możliwości zewnętrznej kontroli decyzji podjętej przez prokuratora w tym przedmiocie.

2.3. Jawność posiedzeń

W art. 95b § 2 k.p.k. oraz analogicznie w art. 250a § 5 k.p.k., projektodawcy postulują wprowadzenie zasady jawności posiedzeń w przedmiocie zastosowania, przedłużenia stosowania oraz rozpoznania zażalenia na zastosowanie lub przedłużenie stosowania tymczasowego aresztowania, dopuszczając jednocześnie wyjątek w postaci możliwość wyłączenia jawności takiego posiedzenia ze względu na dobro postępowania.

Postulowane zmiany stanowią realizację standardu konstytucyjnego, wprowadzając zasadę jawnego rozstrzygnięcia o wolności człowieka także w sferze jawności zewnętrznej.

2.4. Elektroniczny dostęp do akt i czas na przygotowanie się obrońcy

W obowiązującym stanie prawnym prokurator może udostępnić akta w postaci elektronicznej. Zmiany wprowadzone do art. 156 k.p.k. wprowadzają zasadę, że na wniosek podejrzanego lub jego obrońcy prokurator udostępnia akta w postaci elektronicznej obligatoryjnie, a akta sprawy powinny zostać udostępnione podejrzanemu i jego obrońcy w terminie umożliwiającym przygotowanie się do obrony, uwzględniając stopień złożoności sprawy oraz obszerność akt postępowania.

Regulacje te wzajemnie się uzupełniają, rozwiązując problem wynikający z konieczności zapoznania się w krótkim czasie z aktami zarówno przez sąd, jak i oskarżonego (obrońcę). Zgodnie z głosami podnoszonymi przez praktyków, w sprawach wielotomowych obrońcy oraz podejrzeni z reguły nie otrzymują wystarczającej ilości czasu, aby zapoznać się z całością materiału dowodowego zebranego w sprawie oraz aby przygotować, w oparciu o udostępnione materiały z postępowania, odpowiednią linię obrony. Praktyka taka niewątpliwie stwarza warunki godzące w konstytucyjne prawo do obrony podejrzanych, faworyzując równocześnie pozycję prokuratora wobec sądu podczas posiedzeń w przedmiocie zastosowania bądź przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania.

2.5. Dostęp do obrońcy

Projekt przewiduje także, poprzez dodanie do art. 245 k.p.k. nowego § 1a, że na żądanie osoby zatrzymanej, która nie ma obrońcy i pozostaje pozbawiona wolności, sąd wyznacza niezwłocznie obrońcę z urzędu do kontaktu przed przesłuchaniem do udziału w przesłuchaniu oraz udziału w posiedzeniu w przedmiocie stosowania tymczasowego aresztowania. Zarządzenie w tym przedmiocie może wydać także referendarz sądowy.

Czynności z udziałem osoby zatrzymanej, w tym postawienie jej zarzutu i przesłuchanie w charakterze podejrzanego, mogą być realizowane w bardzo krótkim odstępie czasu i mieć dynamiczny charakter – w efekcie osoba podejrzana może zostać faktycznie pozbawiona możliwości skorzystania na tym etapie z pomocy obrońcy. Zmiana ta zagwarantuje minimalne standardy dostępu do obrońcy, których już od lat wymaga także prawo unijne w postaci Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z 22.10.2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczących europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz. Urz. UE. L. 2013, poz. 294.1.).

2.6. Ograniczenie ryzyka wydłużania tymczasowego aresztowania przez opieszałość organów

Do obowiązującej treści art. 250 § 1 k.p.k. proponuje się dodanie zdania drugiego w brzmieniu: „Każdy aresztowany ma prawo być sądzony w rozsądnym terminie albo zwolniony na czas postępowania”. Przepis taki opiera się na art. 5 ust. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i redukuje ryzyko występowania tendencji przedłużania tymczasowego aresztowania jedynie ze względu na opieszałość organów w przeprowadzaniu niezbędnych czynności dowodowych.

2.7. Gradacja środków zapobiegawczych

Projektowana ustawa wprowadza do art. 250 k.p.k. nowy § 1a, w myśl którego rozpoznając wniosek o tymczasowe aresztowanie, sąd uwzględnia zasadę, że zastosowanie powinien znaleźć środek zapobiegawczy najmniej dotkliwie ingerujący w sferę praw i wolności oskarżonego, o ile jest wystarczający dla prawidłowego zabezpieczenia przebiegu postępowania.

Zmiana ta ma na celu podkreślenie konieczności wnikliwej oceny wniosku o zastosowanie izolacyjnego środka zapobiegawczego względem innych dostępnych środków zapobiegawczych, co ma szczególne znaczenie w odniesieniu do bardzo silnie ingerującego w wolność środka zapobiegawczego, jakim jest tymczasowe aresztowanie.

Proponowana zasada prawna ma charakter bardziej holistyczny niż występujące w obowiązującym stanie prawnym rozwiązanie z art. 251 § 3 k.p.k., zgodnie z którym „w przypadku tymczasowego aresztowania należy ponadto wyjaśnić [w uzasadnieniu], dlaczego nie uznano za wystarczające zastosowanie innego środka zapobiegawczego”, która to norma w świetle unormowań projektu pozostaje w mocy.

2.8. Poprawa pozycji podejrzanego i ograniczenie automatyzmu w rozpoznawaniu wniosków o zastosowanie tymczasowego aresztowania

Proponuje się również wprowadzenie w art 250 § 3 k.p.k. normy przewidującej obowiązek doręczenia przez prokuratora odpisu wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania podejrzanemu i jego obrońcy, co ma na celu poprawę pozycji procesowej podejrzanego przed posiedzeniem w sprawie zastosowania tego środka zapobiegawczego. Obecnie brak możliwości wcześniejszego zapoznania się z treścią prokuratorskiego wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania uniemożliwia przygotowanie przez podejrzanego i jego obrońcę adekwatnej linii obrony, co w wielu przypadkach prowadzi do sytuacji, w której prawo podejrzanego do obrony ma charakter jedynie iluzoryczny.

Dodatkowo, § 2c wprowadza obligatoryjne doręczenie sądowi odpisu wniosku o tymczasowe aresztowanie w wersji elektronicznej oraz doręczenie odpisu w tej formie obrońcy na jego wniosek. Rozwiązanie takie sprzyja usprawnieniu pracy sądu i ma znaczenie gwarancyjne, bowiem obrońca może wskazać adres swojej poczty elektronicznej, na którą wniosek ten zostanie również przesłany. W wielu przypadkach dokonywania czynności związanych ze stosowaniem tymczasowego aresztowania poza siedzibą i miejscowością kancelarii obrońcy oraz wynikających z dynamiki tych czynności, uzyskanie kopii elektronicznej wniosku sprzyja przygotowaniu się obrońcy do wykonywania czynności obrończych w sposób dalece bardziej efektywny.

Projekt, obok obowiązkowego doprowadzenia podejrzanego na posiedzenie w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania, wprowadza także regulę doprowadzania podejrzanego na posiedzenie w przedmiocie tymczasowego aresztowania, na wniosek podejrzanego lub jego obrońcy.

2.9. Rozpoznanie wniosku o tymczasowe aresztowanie i harmonogram działań prokuratury

Celem projektowanego art. 250a k.p.k. jest wprowadzenie przepisów regulujących kompleksowo przebieg posiedzenia w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania. Wskazanie w § 1 24-godzinne terminu na rozpatrzenie przez sąd wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania ma na celu zaakcentowanie swobody sądu w wyznaczeniu godziny posiedzenia w przedmiocie rozpatrzenia wniosku w ciągu doby następującej od momentu jego wpłynięcia. Oznaczałoby to de facto wyrażenie przez ustawodawcę braku konieczności natychmiastowego rozpoznawania wniosku, jeżeli w sprawie zajdą ważne względy wskazujące na potrzebę późniejszego rozpoznania sprawy – pod warunkiem nieprzekroczenia okresu doby od momentu wpłynięcia wniosku prokuratora o zastosowanie tymczasowego aresztowania.

Nadto przepis nadaje sankcję za niestawiennictwo prokuratora w postaci cofnięcie wniosku, przyznaje oskarżonemu obrońcę z urzędu – na żądanie oskarżonego i wprowadza zasadę jawności posiedzeń związanych z tymczasowym aresztowaniem. W myśl proponowanej regulacji prokurator będzie też zobligowany do odczytania treści wniosku wraz z ustnym uzasadnieniem oraz koniecznością wskazania powodów, dla których inne środki

zapobiegawcze w ocenie prokuratora nie są wystarczające dla prawidłowego zabezpieczenia przebiegu postępowania – dzięki temu sąd pozna całą argumentację, a obrona zyska możliwość podjęcia dyskusji.

Co istotne, w świetle proponowanych w art. 250a § 6 k.p.k. oraz art. 263 § 2 k.p.k. rozwiązań, prokurator we wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania zobligowany będzie, by wskazać w sposób precyzyjny najpóźniejsze terminy zabezpieczenia dowodów i przeprowadzenia środków dowodowych (harmonogram działań). Dzięki temu na etapie ewentualnego wniosku o przedłużenie możliwe będzie skontrolowanie działań prokuratury, a ewentualna decyzja o zastosowaniu izolacyjnego środka zapobiegawczego oparta będzie na konkretnych i miarodajnych argumentach.

2.10. Zasada rozstrzygania zażalenia na postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania przez skład trzyosobowy

Zgodnie ze znowelizowanym art. 252 k.p.k., do którego projektowana ustawa dodaje § 1a, zażalenie na postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania rozpoznawać będzie skład trzech sędziów.

Tymczasowe aresztowanie, jako środek bardzo inwazyjny, stosowany wobec osoby formalnie niewinnej, wymaga, aby mieć na uwadze istotność dóbr prawnych, które doznają naruszenia na drodze stosowania tego typu środka zapobiegawczego. Rozłożenie ciężaru decyzji na skład 3-osobowy w trakcie rozpatrywania odwołania pozwoli również ograniczyć presję wywieraną na sąd przez oskarżyciela publicznego oraz opinię publiczną, zwiększając tym samym gwarancje obiektywnego i rzetelnego rozpatrzenia zażalenia.

2.11. Zakaz stosowania „aresztu wydobywczego”

Proponowany przepis jednoznacznie wprowadza w art. 257 § 1a k.p.k. sformułowany *expressis verbis* zakaz wykorzystywania tymczasowego aresztowania w celu wywarcia nacisku na złożenie wyjaśnień przez oskarżonego lub przyznanie się do zarzucanego mu czynu.

W demokratycznym państwie prawnym niedopuszczalne jest tolerowanie przez ustawodawcę praktyk stosowania izolacyjnego środka zapobiegawczego w formie tzw. aresztu wydobywczego, zmierzającego do uzyskania przez organy ścigania konkretnych wyjaśnień od oskarżonego bądź też przyznania się przez niego do popełnienia zarzucanego mu czynu.

2.12. Wyłączenie możliwości arbitralnego zablokowania przez prokuratora zmiany środka zapobiegawczego

W świetle obowiązującego brzmienia art. 257 § 3 k.p.k., jeżeli prokurator oświadczy, najpóźniej na posiedzeniu po ogłoszeniu postanowienia wydanego na podstawie art. 257 § 2 k.p.k., że sprzeciwia się zmianie środka zapobiegawczego, „postanowienie to,

w zakresie dotyczącym zmiany tymczasowego aresztowania na poręczenie majątkowe, staje się wykonalne z dniem uprawnomocnienia”.

Regulacji tej zarzuca się, że pozostaje w oczywistej sprzeczności z kategoryczną regułą wyrażoną w art. 257 § 1 k.p.k., zakazującą stosowania tymczasowego aresztowania w sytuacji, w której dla zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania wystarczający jest inny środek zapobiegawczy.

Wskazuje się ponadto, że uprawnienie prokuratora do złożenia sprzeciwu od postanowienia sądu co do zmiany środka zapobiegawczego z tymczasowego aresztowania na poręczenie majątkowe narusza standardy konstytucyjne oraz stwarza sytuację, w której arbitralna decyzja prokuratora ma de facto większą sprawczość niż wyrok sądu. Sprzeciw ten nie wymaga uzasadnienia i nie podlega kontroli sądu, co w rzeczywistości oznacza, że rozstrzygnięcie władzy sądowniczej może być skutecznie tamowane przez oskarżyciela publicznego. Jak słusznie wskazuje Krakowski Instytut Prawa Karnego, obecnie art. 257 § 3 k.p.k. narusza zasadę równości broni, a także godzi w samodzielność jurysdykcyjną sądu w podległym mu postępowaniu incydentalnym.

W związku z powyższym projekt przewiduje uchylenie art. 257 § 3 k.p.k.

2.13. Przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania

Zgodnie z projektowaną nowelizacją art. 258 k.p.k. tymczasowe aresztowanie może być stosowane jedynie, gdy zachodzi realne zagrożenie:

- 1) ucieczki lub ukrycia się oskarżonego, zwłaszcza wtedy, gdy nie można ustalić jego tożsamości w oparciu o wiarygodne dokumenty albo nie ma on w kraju stałego miejsca pobytu;
- 2) że oskarżony będzie nakłaniał do składania fałszywych zeznań lub wyjaśnień albo w inny bezprawny sposób utrudniał postępowanie karne.

Proponowane przez projektodawców określenie „realne zagrożenie” jest mniej abstrakcyjne niż dotychczas zawarte w aktualnym sformułowaniu art. 258 k.p.k. wyrażenie „uzasadniona obawa”. Już ta zmiana zapewni węższe stosowanie tymczasowego aresztowania i stworzy wymóg przedstawienia przez prokuratora znacznie poważniejszych argumentów przemawiających za zastosowaniem izolacyjnego środka zapobiegawczego.

Projektodawcy postulują pozostawienie w mocy przesłanki umożliwiającej zastosowanie tymczasowego aresztowania wobec osób oskarżonych, które nie posiadają w Polsce stałego miejsca pobytu, a zachodzi realne zagrożenie ich ucieczki lub ukrycia się, a także rozszerzenie przesłanki umożliwiającej tymczasowe aresztowanie osoby oskarżonej, której tożsamości nie można ustalić w oparciu o wiarygodne dokumenty, a wobec której zachodzi realne zagrożenie ucieczki lub ukrycia się.

Zasadność utrzymania w mocy rzeczonych przesłanek i poszerzenia ich o „wiarygodne dokumenty” wynika z faktu, że w ostatnich latach liczba osób przybywających do Polski (migrantów), których sytuacja prawna jest nieuregulowana lub przebywają na terytorium Polski nielegalnie, w tym posługując się fałszywymi dokumentami, znacząco wzrosła i z dużym prawdopodobieństwem można przewidywać, że będzie rosnać nadal. Nadto, prawdopodobieństwo podjęcia próby opuszczenia Polski przez cudzoziemca (ucieczki lub ukrycia się), którego oskarżono o popełnienie przestępstwa w Polsce jest wysokie, zaś koszty, w tym koszty społeczne związane z koniecznością podjęcia czynności mających na celu odnalezienie oskarżonego i sprowadzenie go do Polski bardzo wysokie.

W myśl projektowanej nowelizacji z przepisu art. 258 k.p.k. wykreślona zostanie także przesłanka zagrożenia surową karą, która do tej pory często miała zastosowanie w sprawach karnych gospodarczych, w których podstawową część materiału dowodowego stanowią dokumenty zabezpieczone w toku postępowania karnego – w rzeczywistości zasadność tymczasowego aresztowania była więc znikoma.

2.14. Ograniczenie możliwości stosowania tymczasowego aresztowania do przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności przekraczającą 2 lata

W obowiązującym stanie prawnym tymczasowe aresztowanie nie może być stosowane, jeżeli przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 1. roku. Projektowana ustawa zmienia art. 259 § 3 k.p.k. i zawęża krąg przestępstw, w przypadku podejrzenia popełnienia których może zostać zastosowane tymczasowe aresztowanie, do czynów zagrożonych sankcją pozbawienia wolności powyżej 2 lat.

Zmiana ta stanowi powrót do brzmienia przepisu obowiązującego przed 1 lipca 2015 r. i wykluczy stosowanie tymczasowego aresztowania w przypadku szeregu czynów, których szkodliwość społeczna nie jest znaczna, w tym w tzw. wypadkach mniejszej wagi. Co ważne, przepis w nowym brzmieniu ograniczy sytuacje, w których powstaje presja zastosowania kary bezwzględnego pozbawienia wolności wobec oskarżonego, względem którego właściwe wydaje się być wymierzenie kary wolnościowej. Dostrzegalne jest bowiem zjawisko stosowania kary bezwzględnego pozbawienia wolności niejako jako „przedłużenia” tymczasowego aresztowania.

2.15. Okres aresztu tymczasowego i warunki jego przedłużenia

Jedną z najistotniejszych modyfikacji systemu środków zapobiegawczych przewidzianą w projekcie jest skrócenie terminu, na jaki sąd może orzec tymczasowe aresztowanie, do okresu nie dłuższego niż miesiąc, co wiąże się ze zmianą art. 263 k.p.k. Obecnie przepisy umożliwiają orzekanie sądom tymczasowego aresztowania na czas nie dłuższy niż 3 miesiące. Proponowana ustawa skraca czas tymczasowego aresztowania do maksymalnie 1 miesiąca, z możliwością przedłużenia na okres, który łącznie nie może przekroczyć 12 miesięcy, przy czym wnosząc o

przedłużenie tymczasowego aresztowania prokurator będzie musiał wskazać okoliczności, które uzasadniają dalsze stosowanie tego środka.

Projekt zakłada także usunięcie z listy przesłanek umożliwiających przedłużenie tymczasowego aresztowania przesłanki „wykonania czynności dowodowych w sprawie o szczególnej zawłości lub poza granicami kraju”, jako zbyt ogólnej i niezależnej od postawy osoby tymczasowo aresztowanej.

Projektowana ustawa wprowadza także nowy art. 263 § 4c k.p.k. W myśl tego przepisu sąd odmawia przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania w przypadku, w którym prokurator bez uzasadnionego powodu nie przeprowadził planowanych czynności procesowych na wcześniejszym etapie stosowania tego środka.

We wniosku o przedłużenie tymczasowego aresztowania, zgodnie z art. 263 § 6 k.p.k., prokurator będzie także zobowiązany do wskazania najpóźniejszych terminów zabezpieczenia dowodów i przeprowadzenia środków dowodowych, a w uzasadnieniu obligatoryjnie będzie musiał wskazać, dlaczego nie zostały one zabezpieczone i przeprowadzone wcześniej.

2.16. Areszt domowy

Projektodawcy proponują dodanie art. 265a k.p.k., który wprowadza nowy środek zapobiegawczy w postaci aresztu domowego.

Środek ten stanowi rozwiązanie pośrednie, które wypełni lukę pomiędzy wolnościowym dozorem policji a bardzo dotkliwym z perspektywy wolności obywatelskich tymczasowym aresztowaniem. Areszt domowy spełni swoją rolę środka zapobiegawczego mającego zabezpieczyć prawidłowy tok postępowania poprzez minimalizację ryzyka podjęcia przez oskarżonego prób wpływania w sposób niezgodny z prawem na postępowanie dowodowe, a jednocześnie będzie mniej dotkliwy od tymczasowego aresztowania.

Jednocześnie, uwzględnić należy fakt, że sytuacja mieszkaniowa w Polsce sprawia, że areszt domowy nie zawsze stanowić będzie środek o charakterze mniej dotkliwym od tymczasowego aresztowania. Wobec tego projektodawcy wprowadzają w projektowanym art. 265a w § 2 zasadę, że nie stosuje się aresztu domowego wobec oskarżonego, który oświadczy, że nie ma warunków mieszkaniowych umożliwiających mu odbywanie aresztu domowego. Wobec oskarżonego, który złożył takie oświadczenie stosuje się dozór elektroniczny albo tymczasowe aresztowanie.

Istnieje także szereg okoliczności, które implikują konieczność pozostawienia oskarżonemu możliwości złożenia skutecznego sprzeciwu wobec zastosowania aresztu domowego. Wielu Polaków mieszka w mieszkaniach jednopokojowych, nierzadko całymi rodzinami, wielu nie ma w swych mieszkaniach dostępu do balkonu, a tym bardziej ogrodu. W efekcie osoba, wobec której zastosowano by areszt domowy mogłaby, wbrew założeniom ustawodawcy, odczuć ten środek zapobiegawczy jako bardziej dotkliwy od tymczasowego

aresztowania, które osobie tymczasowo aresztowanej zapewnia pomieszczenie o odpowiednim metrażu, prywatność oraz określony prawem czas na świeżym powietrzu. Nadto, znaczna część społeczeństwa jedynie wynajmuje mieszkanie, którego okres najmu niekoniecznie będzie odpowiadać okresowi aresztu domowego. Kolejnym aspektem, który może rodzić problemy w przypadku osób przebywających w areszcie domowym, jest dostęp do leków, wizyt lekarskich, czy prozaiczna czynność jaką są zakupy spożywcze. W wielu przypadkach oskarżeni, którzy żyją samotnie, nie mają w swoim otoczeniu osoby, która w okresie aresztu domowego pomogłaby im w dostarczeniu leków i innych zakupów.

Proponowany przepis zakłada jednak, że areszt domowy nie musi odbywać się w miejscu zamieszkania oskarżonego. Oskarżony ma prawo przedstawić sądowi lokalizacje w których ma możliwość przebywania w areszcie domowym. Adekwatnie do sytuacji życiowej oskarżonego może to więc być np. dom rodziców, czy wynajęte na tę okoliczność osobne mieszkanie. W przypadku wskazania lokalu mieszkalnego, którego oskarżony nie jest wyłącznym właścicielem, do orzeczenia aresztu domowego w tej lokalizacji konieczne jest przedstawienie przez oskarżonego pisemnej zgody właściciela lokalu mieszkalnego na odbywanie przez oskarżonego aresztu domowego w tej lokalizacji.

Projektowany art. 265a § 6 obliguje sąd, aby orzekając o areszcie domowym uwzględnił warunki mieszkaniowe oskarżonego i proponowane przez niego możliwe lokalizacje stosowania środka zapobiegawczego w tej postaci.

2.17. Wprowadzenie środka zapobiegawczego w postaci dozoru elektronicznego

Projekt zakłada dodanie do k.p.k. nowego przepisu w postaci art. 265b, który wprowadza nowy środek zapobiegawczy: dozór elektroniczny.

W aktualnym stanie prawnym dozór elektroniczny nie stanowi środka zapobiegawczego i stosowany jest jedynie w określonych przypadkach wobec osób już skazanych. Wprowadzenie nowego środka zapobiegawczego w postaci dozoru elektronicznego od dawna stanowi postulat *de lege ferenda* doktryny prawa⁶. Nie ulega wątpliwości, że dozór elektroniczny stanowić będzie środek zapobiegawczy znacznie mniej dotkliwy od tymczasowego aresztowania, a nawet aresztu domowego (bowiem dozór elektroniczny umożliwia przebywanie poza domem w określonym przez sąd czasie i miejscu).

Logiczną konsekwencją możliwości odbywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego w przypadku spełnienia warunków określonych w Kodeksie karnym wykonawczym jest wprowadzenie także środka zapobiegawczego w tej formie. W przeciwnym wypadku utrzymujemy w systemie prawnym sytuację, w której wobec osób skazanych

⁶ Por. K. Fila, *Środek zapobiegawczy w postaci dozoru elektronicznego jako postulat de lege ferenda*, Palestra 10/2018, <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/10-2018/arttykul/srodek-zapobiegawczy-w-postaci-dozoru-elektronicznego-jako-postulat-de-lege-ferenda>, (dostęp: 23.10.2024 r.).

stosujemy środki mniej dotkliwe niż wobec osób jedynie oskarżonych, a więc formalnie nadal niewinnych.

Wprowadzenie dozoru elektronicznego jako środka zapobiegawczego pozwoli zabezpieczyć prawidłowy przebieg postępowania i jest środkiem silniejszym niż którykolwiek z wolnościowych środków zapobiegawczych, a jednocześnie pozwoli uniknąć stosowania bardzo dotkliwych środków izolacyjnych, jakimi są areszt domowy, a tym bardziej tymczasowe aresztowanie.

Wprowadzenie nowych środków zapobiegawczych w postaci dozoru elektronicznego oraz aresztu domowego, przy jednoczesnym zobligowaniu sądu do rozważenia zastosowania tych środków zapobiegawczych każdorazowo, gdy sąd rozpoznanej wniosek o zastosowanie tymczasowego aresztowania, wpłynie także pozytywnie na jednostki penitencjarne do których kierowane będzie mniej osób. Zmiany te będą miały także pozytywny wpływ na budżet państwa, który w przypadku stosowania aresztu domowego oraz dozoru elektronicznego w miejsce tymczasowego aresztowania, nie będzie obciążony kosztami związanymi z utrzymywaniem osób przebywających w aresztach. Możliwość uniknięcia konieczności przebywania w rzeczywistości aresztowej również pozostaje nie bez znaczenia, bowiem znacząco zmniejsza szanse na demoralizację oskarżonego, zwiększa zaś szanse jego ewentualną resocjalizację.

2.18. Wykreślenie zakazu poręczenia majątkowego dokonanego z przysporzenia na ten cel

Projektodawcy postulują wykreślenie art. 266 § 1a k.p.k., którego sformułowanie prowadzi do stanu nierówności w zakresie możliwości orzekania środków zapobiegawczych, opartej o stratyfikację majątkową oskarżonych – w efekcie osoby biedniejsze pozbawione są możliwości uniknięcia tymczasowego aresztowania, podczas gdy oskarżeni lepiej sytuowani mogą wpłacić stosowne poręczenie majątkowe. Z tego powodu przepis ten od momentu uchwalenia był przedmiotem krytyki w doktrynie, która wskazywała na wynikające z niego istotne ograniczenie możliwości stosowania dobrodziejstwa instytucji poręczenia majątkowego wobec oskarżonych, szczególnie w kontekście realiów związanych ze stanem majątkowym większości polskiego społeczeństwa.

Przepis obciąża także oskarżonego obowiązkiem udowodnienia, skąd pochodzą pieniądze przeznaczone na poręczenie majątkowe i zakazuje m.in. wykorzystywania pieniędzy ze spontanicznych zbiórek organizowanych na cel opłacenia poręczenia majątkowego.

2.19. Kontakt z obrońcą w okresie tymczasowego aresztowania

Ustawa przewiduje także zmiany w zakresie wykonywania tymczasowego aresztowania. Przede wszystkim, w art. 217c § 1a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2024 r., poz. 706 t.j.; dalej jako: „k.k.w.”) wprowadza Nielimitowaną możliwość kontaktu tymczasowo aresztowanego z obrońcą w taki sposób, że

obliguje areszt śledczy do ustalenia odpowiednich terminów możliwości takiego kontaktu w porządku wewnętrznym, a ponadto obliguje do umożliwienia kontaktu w uzasadnionych wypadkach związanych z czynnościami procesowymi. Istotne jest wprowadzenie do przepisu zastrzeżenia, że w sytuacji, kiedy dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego odmawia możliwości kontaktu osadzonego z obrońcą poza terminami określonymi w porządku wewnętrznym, winien wydać decyzję, na którą przysługuje skarga. Obecnie przepisy przewidują, że osoba pozbawiona wolności może kontaktować się ze swym obrońcą co najmniej raz w tygodniu w czasie wyznaczonym w porządku wewnętrznym jednostki penitencjarnej. Wykształciła się jednak praktyka, że skazanym i oskarżonym przyznawano możliwość wykonania telefonu do obrońcy tylko raz w tygodniu i to w ściśle określony dzień. Sytuacji takiej nie można zaaprobować, gdyż powoduje ona, że osoba pozbawiona wolności, w tym przede wszystkim tymczasowo aresztowana, może mieć duże trudności z efektywną realizacją swego prawa do obrony. Dotyczy to zwłaszcza osób, którzy korzystają z pomocy adwokatów lub radców prawnych, którzy mają swą siedzibę w dużej odległości od miejsca położenia zakładu karnego lub aresztu śledczego.

2.20. Minimalizowanie dolegliwości tymczasowego aresztowania

Projektowana ustawa wprowadza także do art. 207a k.k.w. zasadę, że tymczasowe aresztowanie należy wykonywać w taki sposób, by w jak największym stopniu minimalizować dolegliwości wynikające ze stosowania tego środka.

Niewątpliwy jest fakt, że izolacyjny środek zapobiegawczy nie powinien być bardziej ani nawet tak samo dolegliwym środkiem jak kara wykonywana przez skazanego. Z uwagi zaś na fakt, iż jest on stosowany wobec osoby w świetle prawa niewinnej, powinno się oczekiwać od organów postępowania wykonawczego takiego sposobu jego wykonywania, by minimalizować jego dolegliwość.

2.21. Odseparowanie tymczasowo aresztowanych od sprawców przestępstw z użyciem przemocy

Projekt przewiduje także rozszerzenie art. 212 § 1 k.k.w. o przesłankę, zgodnie z którą przy rozmieszczaniu tymczasowo aresztowanych w oddziałach i celach mieszkalnych bierze się pod uwagę w szczególności także konieczność oddzielenia tymczasowo aresztowanych, którzy nie byli do tej pory karani za przestępstwo z użyciem przemocy, od tymczasowo aresztowanych oraz skazanych, którzy byli już wcześniej karani za przestępstwo z użyciem przemocy.

Zmiana ta stanowi kolejne podkreślenie konieczności odróżnienia sytuacji osoby oskarżonej, a co za tym idzie formalnie niewinnej, od osoby skazanej. Zabezpieczając prawidłowy przebieg postępowania poprzez zastosowanie izolacyjnego środka zapobiegawczego nie można tracić z widoku także dobra oskarżonego, który – nawet jeżeli rzeczywiście popełnił przestępstwo, lecz było to przestępstwo podatkowe czy gospodarcze,

a więc bez użycia przemocy, nie jest jednostką na którą przebywanie i funkcjonowanie w rzeczywistości aresztowej nie będzie oddziaływać negatywnie. Doświadczenie rzeczywistości aresztowej samo w sobie stanowi dla wielu osób ogromną traumę. Potęguje ją bliskie obcowanie z osobami już wcześniej skazanymi, szczególnie z osobami, które dopuściły się przestępstwa z użyciem przemocy. Brak odpowiedniej izolacji osób przebywających w jednostkach penitencjarnych zwiększa szansę na demoralizację, zmniejsza zaś potencjał resocjalizacji.

3. Społeczne, gospodarcze i finansowe skutki projektowanych zmian

3.1. Skutki społeczne

Potrzeba reformy instytucji tymczasowego aresztowania jest podnoszona od dawna przez różne środowiska – zarówno prawnicze, w tym Rzecznika Praw Obywatelskich, jak i społeczne. Wskazuje się na nadużywanie tego środka zapobiegawczego, niezgodne z jego istotą stosowanie go w formie tzw. aresztu wydobywczego, a także zbyt długi czas stosowania oraz automatyzm orzekania przez sądy o zastosowaniu tymczasowego aresztowania.

Proponowana reforma tymczasowego aresztowania ma na celu ograniczenie możliwości nadużywania tego środka izolacyjnego i wdrożenie mechanizmów, które będą skuteczniej niż do tej pory gwarantować przestrzeganie praw i wolności oskarżonego.

W związku z powyższym, projektodawcy przewidują pozytywny odbiór społeczny projektowanych zmian, które to zmiany odpowiadają podnoszonym w debacie głosom o nadużyciach i automatyzmie, co w demokratycznym państwie prawa nie może być akceptowalne. Projektowane zmiany zwiększą zatem poczucie bezpieczeństwa obywateli oraz ich poziom zaufania do Państwa.

Wprowadzenie nowych środków zapobiegawczych w postaci aresztu domowego oraz dozoru elektronicznego również będą miały pozytywne skutki społeczne. Pozwoli to na ograniczenie stosowania bardzo inwazyjnego aresztu tymczasowego wobec osób oskarżonych, których charakter czy skala zarzucanych czynów nie przystaje do wagi jaką niesie zastosowanie aresztu tymczasowego, jednakże zastosowanie środka izolacyjnego jest wskazane. W takich przypadkach areszt domowy lub dozór elektroniczny mogą okazać się wystarczające, a oskarżony nie będzie narażony na demoralizację ani traumę związaną z przebywaniem w ośrodku penitencjarnym.

3.2. Skutki gospodarcze

Projektowane regulacje w przypadku wejścia w życie nie będą miały skutków gospodarczych. Ustawa nie wpłynie na sektor dużych, mikro, małych, ani średnich

przedsiębiorstw, a projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej.

3.3. Skutki finansowe

Projekt ustawy nie pociąga za sobą obciążenia sektora finansów publicznych, budżetu państwa ani budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

Projektodawcy przewidują natomiast, że proponowane regulacje związane z reformą instytucji tymczasowego aresztowania będą skutkować bardziej ostrożnym, pozbawionym automatyzmu oraz wątpliwych podstaw, stosowaniem tego środka tymczasowego. W efekcie zmniejszy się liczba osób, którzy występują z roszczeniem o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie na podstawie art. 552 § 1 i 4 Kodeksu postępowania karnego.

Projektowane zmiany wpłyną także zmniejszenie liczny osób tymczasowo aresztowanych, co wynikać będzie zarówno z bardziej rygorystycznych przesłanek stosowania tymczasowego aresztowania, jak i faktu wprowadzenia dwóch nowych środków zapobiegawczych – aresztu domowego oraz dozoru elektronicznego, które skonsumują część postanowień o tymczasowym aresztowaniu. W efekcie zmniejszy się obciążenie budżetu państwa wynikające z kosztów jakie powstają w związku z przebywaniem oskarżonego w placówce penitencjarnej.

4. Źródła finansowania

Projektowane zmiany nie obciążą budżetu państwa ani budżetów samorządowych jednostek terytorialnych. Proponowane regulacje nie wymagają nakładów finansowych.

5. Akty wykonawcze

Projektowana ustawa nie wymaga wydawania nowych aktów wykonawczych.

6. Projekt ustawy a prawo Unii Europejskiej

Projektowana ustawa nie jest sprzeczna z prawem Unii Europejskiej.

Projekt ustawy jest zgodny z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej.

7. Inne

Projekt nie był poddawany formalnym konsultacjom społecznym.

Projekt nie zawiera przepisów określających zasady podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej.

Wdrożenie projektowanych przepisów nie spowoduje wzrostu obciążeń administracyjnych mikroprzedsiębiorców, małych i średnich przedsiębiorców.

Projekt ustawy jest zgodny z przepisami ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2024 r. poz. 236, 1222).

Nie ma możliwości podjęcia alternatywnych, w stosunku do projektowanej ustawy, środków umożliwiających osiągnięcie zamierzonego celu.

Projekt nie zawiera przepisów regulacyjnych i nie określa wymogów dotyczących świadczenia usług transgranicznych w rozumieniu ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o zasadach uznawania kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 334).

Projektowana ustawa nie wymaga przedstawienia właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnienia.

Projektowana ustawa nie zawiera przepisów technicznych, a zatem nie podlega notyfikacji zgodnie z przepisami rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

DEKLAROWANE SKUTKI REGULACJI (DSR)
projektu ustawy

Informacja o projekcie

a) Tytuł projektu:

Projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia nadużywania tymczasowego aresztowania oraz ochrony praw osób tymczasowo aresztowanych

b) Przedstawiciel wnioskodawcy:

Przemysław Wipler

I. Część wstępna

[1] Zwięzły opis zidentyfikowanego problemu i proponowanych rozwiązań.

Projekt ustawy na celu gruntowną przebudowę konstrukcji środka zapobiegawczego, jaki stanowi tymczasowe aresztowanie. Praktyka stosowania tymczasowego aresztowania wskazuje, że środek ten jest nadużywany, a rozstrzygnięcia sądowe dotyczące jego zastosowania niejednokrotnie cechuje automatyzm.

Projektowane rozwiązania obejmują:

1. Wyłączenie sędziego z mocy samego prawa, jeżeli sędzia ten orzekł o zastosowaniu lub przedłużeniu tymczasowego aresztowania wobec oskarżonego w toku postępowania przygotowawczego. Przepis ten ma na celu zapobieżenie sytuacjom w którym sędzia orzekający o przedłużeniu tymczasowego aresztowania znajdować się będzie pod presją lub wpływem swojej wcześniejszej decyzji o zastosowaniu takiego środka zapobiegawczego.

2. Możliwość wniesienia zażalenia na zastrzeżenie prokuratora poczynione w toku postępowania przygotowawczego w przedmiocie osobistej obecności lub osoby przez niego upoważnionej podczas porozumiewania się przez tymczasowo aresztowanego ze swym obrońcą oraz kontrolę korespondencji podejrzanego z obrońcą w ciągu 14 dni od dnia tymczasowego aresztowania podejrzanego. Aktualny stan prawny nie przewiduje możliwości zewnętrznej kontroli decyzji podjętej przez prokuratora.

3. Jawność posiedzeń w przedmiocie zastosowania, przedłużenia stosowania oraz rozpoznania zażalenia na zastosowanie lub przedłużenie stosowania tymczasowego

aresztowania, dopuszczając jednocześnie wyjątek w postaci możliwość wyłączenia jawności takiego posiedzenia ze względu na dobro postępowania.

4. Elektroniczny dostęp do akt i czas na przygotowanie się obrońcy rozwiązują problem wynikający z konieczności zapoznania się w krótkim czasie z aktami zarówno przez sąd, jak i oskarżonego (obrońcę).

5. Dostęp do obrońcy na żądanie osoby zatrzymanej, która nie ma obrońcy i pozostaje pozbawiona wolności. Sąd niezwłocznie wyznaczy w takiej sytuacji obrońcę z urzędu do kontaktu przed przesłuchaniem, do udziału w przesłuchaniu oraz udziału w posiedzeniu w przedmiocie stosowania tymczasowego aresztowania. Zmiana ta zagwarantuje minimalne standardy dostępu do obrońcy, których już od lat wymaga także prawo unijne (Dyrektywa 2013/48/UE).

6. Redukcję ryzyka wydłużania tymczasowego aresztowania przez opieszałość organów poprzez jednoznaczny przepis wskazujący, że każdy aresztowany ma prawo być sądzony w rozsądnym terminie albo zwolniony na czas postępowania.

7. Gradację środków zapobiegawczych wskazującą na konieczność rozważenia przez sąd mniej dotkliwych środków zapobiegawczych przed postanowieniem o zastosowaniu tymczasowego aresztowania.

8. Poprawę pozycji podejrzanego i brak automatyzmu w rozpoznawaniu wniosków o zastosowanie tymczasowego aresztowania poprzez wprowadzenie obowiązku doręczenia przez prokuratora odpisu wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania podejrzanemu i jego obrońcy oraz wprowadzenie reguły doprowadzania podejrzanego na posiedzenie w przedmiocie tymczasowego aresztowania na wniosek podejrzanego lub jego obrońcy. Odpis wniosku w wersji elektronicznej obligatoryjnie będzie kierowany do sądu, a do obrońcy na wniosek.

9. Przepis kompleksowo regulujący rozpoznanie wniosku o tymczasowe aresztowanie i konieczność złożenia harmonogramu działań przez prokuraturę. Rozwiązania te zminimalizują ryzyko automatyzmu orzekania w sprawach o tymczasowe aresztowanie oraz zwiększą rzeczywistą równość stron w postępowaniu przed sądem.

10. Zażalenie na postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania ma być w świetle projektu rozpatrywane przez skład trzyosobowy, co pozwoli ograniczyć presję wywieraną na sąd przez oskarżyciela publicznego oraz opinię publiczną, zwiększając tym samym gwarancje obiektywnego i rzetelnego rozpatrzenia zażalenia.

11. Usunięcie uprawnienia prokuratora, by poprzez samo wyrażenie sprzeciwu odsunąć wykonalność zmiany tymczasowego aresztowania poręczenie majątkowe do czasu uprawomocnienia postanowienia sądu w tym przedmiocie.

12. Zakaz stosowania „aresztu wydobywczego”. Wyrażony wprost zakaz wykorzystywania tymczasowego aresztowania w celu wywarcia nacisku na złożenie wyjaśnień przez oskarżonego lub przyznanie się do zarzucanego mu czynu wynika z faktu, że stosowanie „aresztu wydobywczego” w demokratycznym państwie prawnym jest niedopuszczalne.

13. Zmianę przesłanek stosowania tymczasowego aresztowania, co zapewni węższe stosowanie tymczasowego aresztowania i stworzy wymóg przedstawienia przez prokuratora znacznie poważniejszych argumentów przemawiających za zastosowaniem izolacyjnego środka zapobiegawczego.

14. Ograniczenie możliwości stosowania tymczasowego aresztowania do przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności przekraczającą 2 lata, co wykluczy stosowanie tymczasowego aresztowania w wypadkach mniejszej wagi i w przypadku mniejszej szkodliwości społecznej czynu.

15. Zmianę okresu tymczasowego aresztowania i warunków jego przedłużenia poprzez skrócenie terminu, na jaki sąd może orzec tymczasowe aresztowanie, do okresu nie dłuższego niż miesiąc, z możliwością przedłużenia na okres, który łącznie nie może przekroczyć 12 miesięcy, przy czym wnosząc o przedłużenie tymczasowego aresztowania prokurator będzie musiał m.in. wskazać okoliczności, które uzasadniają dalsze stosowanie tego środka. Zmiany te doprowadzą do usunięcia przesłanek przedłużenia tymczasowego aresztowania, które są zbyt ogólne i niezależne od postawy osoby aresztowanej.

16. Areszt domowy jako nowy środek zapobiegawczy. Stanowi to rozwiązanie pośrednie, które wypełni lukę pomiędzy wolnościowym dozorem policji a bardzo dotkliwym z perspektywy wolności obywatelskich tymczasowym aresztowaniem.

17. Dozór elektroniczny jako nowy środek zapobiegawczy, znacznie mniej dotkliwy od tymczasowego aresztowania, a nawet aresztu domowego - bowiem dozór elektroniczny umożliwia przebywanie poza domem w określonym przez sąd czasie i miejscu.

18. Wykreślenie zakazu poręczenia majątkowego dokonanego z przysporzenia na ten cel, co usunie z systemu prawnego nierówność w zakresie możliwości orzekania środków zapobiegawczych, opartą o stratyfikację majątkową oskarżonych – obecnie bowiem osoby biedniejsze pozbawione są możliwości uniknięcia tymczasowego

aresztowania, podczas gdy oskarżeni lepiej sytuowani bez problemu mogą wpłacić stosowne poręczenie majątkowe.

19. Zapewnienie kontaktu z obrońcą w czasie tymczasowego aresztowania poprzez co do zasady nielimitowaną możliwość kontaktu tymczasowo aresztowanego z obrońcą. W sytuacji, kiedy dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego odmawia możliwości kontaktu osadzonego z obrońcą poza terminami określonymi w porządku wewnętrznym, winien wydać decyzję, na którą przysługuje skarga.

20. Zasadę minimalizowania dolegliwości tymczasowego aresztowania – przepis, który per se wskazuje, że tymczasowe aresztowanie nie jest karą, nie powinno więc bardziej niż to koniecznie negatywnie oddziaływać na oskarżonego.

21. Odseparowanie tymczasowo aresztowanych od sprawców przestępstw z użyciem przemocy jako podkreślenie konieczności odróżnienia sytuacji osoby oskarżonej, a co za tym idzie formalnie niewinnej, od osoby skazanej. Doświadczenie rzeczywistości aresztowej samo w sobie stanowi dla wielu osób ogromną traumę. Potęguje ją bliskie obcowanie z osobami już wcześniej skazanymi, szczególnie z osobami, które dopuściły się przestępstwa z użyciem przemocy. Brak odpowiedniej izolacji osób przebywających w jednostkach penitencjarnych zwiększa szansę na demoralizację, zmniejsza zaś potencjał na resocjalizację.

[2] Czy były rozważane rozwiązania alternatywne?

☐ **Nie**

Nie ma możliwości podjęcia alternatywnych, w stosunku do projektowanych rozwiązań, działań umożliwiających osiągnięcie zamierzonego celu.

II. Wymogi określone w art. 34 ust. 2 pkt 3–5 regulaminu Sejmu

[3] Jakie są przewidywane skutki prawne projektowanych rozwiązań?

Wśród głównych przewidywanych skutków prawnych wskazać należy przede wszystkim:

1. głęboką reformę instytucji tymczasowego aresztowania,
2. wprowadzenie nowego środka zapobiegawczego w postaci dozoru elektronicznego,
3. wprowadzenie nowego środka zapobiegawczego w postaci aresztu domowego.

Proponowane rozwiązania są zgodne z Konstytucją RP.

Projektowana ustawa nie jest sprzeczna z prawem Unii Europejskiej.

[4] Jakie są przewidywane skutki społeczne projektowanych rozwiązań?

Wśród skutków społecznych wskazać należy przede wszystkim na zwiększenie zaufania obywateli do Państwa oraz pełniejszą realizację zasady demokratycznego państwa prawnego.

[5] Jakie są przewidywane skutki gospodarcze projektowanych rozwiązań?

Projektowane rozwiązania nie będą miały skutków gospodarczych.

[6] Jakie są przewidywane skutki finansowe projektowanych rozwiązań, w szczególności wpływ na sektor finansów publicznych, w tym na budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego?

Projekt ustawy nie pociąga za sobą obciążenia sektora finansów publicznych, budżetu państwa ani budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

Projektodawcy przewidują natomiast, że proponowane regulacje związane z reformą instytucji tymczasowego aresztowania będą skutkować bardziej ostrożnym, pozbawionym automatyzmu oraz wątpliwych podstaw, stosowaniem tego środka tymczasowego. W efekcie zmniejszy się liczba osób, którzy występują z roszczeniem o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie na podstawie art. 552 § 1 i 4 Kodeksu postępowania karnego.

Projektowane zmiany wpłyną także zmniejszenie liczby osób tymczasowo aresztowanych, co wynikać będzie zarówno z bardziej rygorystycznych przesłanek stosowania tymczasowego aresztowania, jak i faktu wprowadzenia dwóch nowych środków zapobiegawczych – aresztu domowego oraz dozoru elektronicznego, które skonsolidują część postanowień o tymczasowym aresztowaniu. W efekcie zmniejszy się obciążenie budżetu państwa wynikające z kosztów, jakie powstają w związku z przebywaniem oskarżonego w placówce penitencjarnej.

[7] Wykaz źródeł finansowania, jeśli projekt ustawy pociąga za sobą obciążenie budżetu państwa lub budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

Nie dotyczy

[8] Czy projekt ustawy podlega procedurze notyfikacyjnej?

☐ **Nie**

Projekt nie zawiera przepisów technicznych, zatem nie podlega procedurze notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

III. Wymogi określone w art. 34 ust. 2a i 2b regulaminu Sejmu

[9] Czy projekt ustawy zawiera przepisy określające zasady podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej (art. 34 ust. 2a regulaminu Sejmu)?

☐ **Nie**

[10] Czy wdrożenie projektowanych przepisów spowoduje obciążenia administracyjne mikroprzedsiębiorców, małych i średnich przedsiębiorców (art. 34 ust. 2a regulaminu Sejmu)?

☐ **Nie**

[11] Czy projekt ustawy zawiera przepisy regulacyjne lub określa wymogi dotyczące świadczenia usług transgranicznych w rozumieniu ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o zasadach uznawania kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej (art. 34 ust. 2b regulaminu Sejmu)?

☐ **Nie**

Warszawa, 17 grudnia 2024 r.

BEOS-WPEiM-2629/24

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

WYDZIAŁ OŚWIETLENIA I ZŁOŻENIA
L. dz. DS. 1120.488.2024(2)
Data wpływu 17.12.2024r.

Opinia

w sprawie zgodności z prawem Unii Europejskiej poselskiego projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia nadużywania tymczasowego aresztowania oraz ochrony praw osób tymczasowo aresztowanych (przedstawiciel wnioskodawców: poseł Przemysław Wipler)

Na podstawie art. 34 ust. 9 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 roku – Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (Monitor Polski z 2022 r. poz. 990, ze zm.) sporządza się następującą opinię:

1. Przedmiot projektu ustawy

Projekt przewiduje zmianę ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (dalej: k.p.k.; art. 1 projektu) oraz ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (dalej: k.k.w.; art. 2 projektu). Nowelizacja dotyczy przede wszystkim regulacji określających tymczasowe aresztowanie.

Proponowana ustawa zakłada w szczególności:

1) wprowadzenie wyłączenia z mocy prawa sędziego od udziału w sprawie, jeśli orzekł on o zastosowaniu lub przedłużeniu tymczasowego aresztowania wobec oskarżonego w toku postępowania przygotowawczego (dodawany pkt 11 w art. 40 § 1 k.p.k.);

2) wprowadzenie możliwości wniesienia zażalenia na postanowienia prokuratora dotyczące: a) zastrzeżenia w postępowaniu przygotowawczym obecności prokuratora (lub osoby upoważnionej) w trakcie porozumiewania się tymczasowo aresztowanego ze swym obrońcą; b) zastrzeżenia kontroli

WYDZIAŁ OŚWIETLENIA I ZŁOŻENIA
L. dz. SP5-12P.080.302.7.2024
Data wpływu 17.12.2024r.

korrespondencji tymczasowo aresztowanego z obrońcą (dodawany § 5 w art. 73 k.p.k.);

3) wprowadzenie jawności posiedzenia sądu dotyczącego przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania oraz rozpoznania zażalenia na zastosowanie lub przedłużenie tego środka zapobiegawczego. Projekt przewiduje jednocześnie, że sąd (z urzędu albo na wniosek oskarżonego lub obecnego na posiedzeniu prokuratora) może wyłączyć jawność posiedzenia ze względu na dobro postępowania (zmieniany § 2 w art. 95b k.p.k.);

4) wprowadzenie w toku postępowania przygotowawczego obowiązku udostępnienia akt w postaci elektronicznej, na wniosek podejrzanego lub jego obrońcy (zmieniany § 5 w art. 156 k.p.k.);

5) wprowadzenie w toku postępowania przygotowawczego (w przypadku złożenia wniosku o zastosowanie albo przedłużenie tymczasowego aresztowania) obowiązku udostępnienia akt podejrzanemu i jego obrońcy w terminie umożliwiającym przygotowanie się do obrony, z uwzględnieniem stopnia złożoności sprawy oraz obszerności akt postępowania (zmieniany § 5a w art. 156 k.p.k.);

6) zmiany dotyczące możliwości kontaktu z osobą zatrzymaną. Nowelizacja zakłada, że na żądanie osoby zatrzymanej, która nie ma obrońcy i pozostaje pozbawiona wolności, sąd wyznaczy niezwłocznie obrońcę z urzędu do kontaktu przed przesłuchaniem, do udziału w przesłuchaniu oraz udziału w posiedzeniu w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania. Zarządzenie w tym przedmiocie będzie również mogło zostać wydane przez referendarza sądowego (dodawany § 1a w art. 245 k.p.k.);

7) wprowadzenie regulacji, zgodnie z którą każda osoba, która jest tymczasowo aresztowana, ma prawo być sądzona w rozsądnym terminie albo zwolniona na czas postępowania (zmieniany § 1 w art. 250 k.p.k.);

8) wprowadzenie w toku rozpoznania przez sąd wniosku o tymczasowe aresztowanie obowiązku uwzględnienia zasady, zgodnie z którą zastosowanie powinien znaleźć środek zapobiegawczy najmniej dotkliwie ingerujący w sferę praw i wolności oskarżonego, o ile jest wystarczający dla prawidłowego zabezpieczenia przebiegu postępowania (dodawany § 1a w art. 250 k.p.k.);

9) wprowadzenie obowiązku niezwłocznego rozpoznania przez sąd wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania, nie później jednak niż przed upływem 24 godzin od jego złożenia. Nowelizacja przewiduje także obowiązkowy udział prokuratora w posiedzeniu w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania – niestawiennictwo prokuratora będzie uważane za cofnięcie wniosku (dodawany art. 250a k.p.k.);

10) obowiązek rozpoznania przez sąd w składzie trzech sędziów zażalenia na postanowienie w przedmiocie tymczasowego aresztowania (dodawany § 1a w art. 252 k.p.k.);

11) zakaz stosowania tymczasowego aresztowania w celu wywarcia nacisku na złożenie wyjaśnień przez oskarżonego lub przyznanie się do zarzucanego mu czynu (dodawany § 1a w art. 257 k.p.k.);

12) uchylenie regulacji przyznającej prokuratorowi prawo wyrażenia sprzeciwu wobec postanowienia, o którym mowa w art. 257 § 2 k.p.k. (w zakresie tzw. tymczasowego aresztowania warunkowego, którego zmiana jest uzależniona od złożenia poręczenia majątkowego), w części dotyczącej zmiany środka zapobiegawczego (uchylany § 3 w art. 257 k.p.k.);

13) modyfikację przesłanek tymczasowego aresztowania i pozostałych środków zapobiegawczych. Zgodnie z nowelizacją środki zapobiegawcze będzie można stosować, jeśli zachodzi: 1) realne zagrożenie ucieczki lub ukrycia się oskarżonego, zwłaszcza wtedy, gdy nie można ustalić jego tożsamości w oparciu o wiarygodne dokumenty albo nie ma on w kraju stałego miejsca pobytu; 2) realne zagrożenie, że oskarżony będzie nakłaniał do składania fałszywych zeznań lub wyjaśnień albo w inny bezprawny sposób utrudniał postępowanie karne. Projekt jednocześnie zakłada uchylenie regulacji, zgodnie z którą potrzeba zastosowania tymczasowego aresztowania w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania może być uzasadniona grożącą oskarżonemu surową karą, jeżeli oskarżonemu zarzuca się popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, albo gdy sąd pierwszej instancji skazał go na karę pozbawienia wolności nie niższą niż 3 lata (zmieniany art. 258 k.p.k.);

14) modyfikację negatywnych przesłanek stosowania tymczasowego aresztowania, poprzez określenie, że wskazanego środka zapobiegawczego nie będzie można stosować, jeżeli przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 2 lat (zmieniany § 3 w art. 259 k.p.k.);

15) modyfikację zasad określających czas trwania tymczasowego aresztowania, w tym przesłanek jego przedłużenia. Projekt przewiduje m.in., że w postępowaniu przygotowawczym sąd, stosując tymczasowe aresztowanie, oznaczy jego termin na okres nie dłuższy niż miesiąc. Prokurator, składając wniosek o przedłużenie tymczasowego aresztowania (którego okres łącznie nie będzie mógł przekroczyć 12 miesięcy), powinien wskazać okoliczności uzasadniające dalsze stosowanie tego środka oraz określić najpóźniejsze terminy zabezpieczenia dowodów i przeprowadzenia środków dowodowych. Sąd powinien odmówić przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania w przypadku, w którym prokurator bez uzasadnionego powodu nie przeprowadził planowanych czynności procesowych na wcześniejszym etapie stosowania tego środka (zmieniany art. 263 k.p.k.);

16) wprowadzenie środka zapobiegawczego w postaci aresztu domowego. Projekt określa przesłanki, tryb oraz warunki stosowania tego środka (dodawany art. 265a k.p.k.);

17) wprowadzenie środka zapobiegawczego w postaci dozoru elektronicznego. Nowelizacja określa przesłanki, tryb oraz warunki stosowania tego środka (dodawany art. 265b k.p.k.);

18) modyfikację zasad dotyczących poręczenia majątkowego. Projekt uchyla obowiązujące ograniczenie dotyczące pochodzenia przedmiotu poręczenia majątkowego, zgodnie z którym przedmiot ten nie może pochodzić z przysporzenia na rzecz oskarżonego albo innej osoby składającej poręczenie dokonanego na ten cel (uchylany § 1a w art. 266 k.p.k.);

19) modyfikację zasad rozmieszczania tymczasowo aresztowanych w oddziałach i celach mieszkalnych. Nowelizacja wprowadza konieczność oddzielenia tymczasowo aresztowanych, którzy nie byli do tej pory karani za przestępstwo z użyciem przemocy, od tymczasowo aresztowanych, którzy byli wcześniej karani za przestępstwo z użyciem przemocy (zmieniany art. 212 k.k.w.);

20) modyfikację zasad korzystania z samoinkasującego aparatu telefonicznego w areszcie śledczym przez osobę tymczasowo aresztowaną (zmieniany § 1 w art. 217c k.k.w.).

Proponowana ustawa ma wejść w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia (art. 3 projektu).

2. Stan prawa Unii Europejskiej w materii objętej projektem ustawy

Ze względu na przedmiot projektu ustawy należy przywołać następujące akty prawa Unii Europejskiej:

a) art. 47 i art. 48 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (dalej: KPP UE, Karta);

b) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności¹ (dalej: dyrektywa 2013/48/UE).

2.1. W art. 47 KPP UE uregulowano prawo do sądu i sprawiedliwego procesu. Elementem tego prawa jest określona w wymienionym przepisie możliwość uzyskania porady prawnej, skorzystania z pomocy obrońcy i przedstawiciela.

W art. 48 KPP UE określono w szczególności prawo do obrony. Zgodnie z ust. 2 wymienionego przepisu każdemu oskarżonemu gwarantuje się poszanowanie prawa do obrony.

Zgodnie z art. 51 KPP UE postanowienia Karty mają zastosowanie do państw członkowskich wyłącznie w zakresie, w jakim stosują one prawo Unii.

¹ Dz. Urz. UE L 294 z 6.11.2013, s. 1.

Karta ta nie rozszerza zakresu zastosowania prawa UE poza jej kompetencje, nie ustanawia nowych kompetencji ani zadań Unii, ani też nie zmienia kompetencji i zadań określonych w traktatach.

2.2. Zgodnie z art. 1 dyrektywy 2013/48/UE określa ona normy minimalne dotyczące praw podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz osób objętych postępowaniem na mocy decyzji ramowej 2002/584/WSiSW² w zakresie dostępu do adwokata, do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności.

Na podstawie art. 2 dyrektywy 2013/48/UE akt ten jest stosowany wobec podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym od chwili poinformowania ich przez właściwe organy państwa członkowskiego, za pomocą oficjalnego powiadomienia lub w inny sposób, o tym, że są podejrzani lub oskarżeni o popełnienie przestępstwa, niezależnie od tego, czy zostali pozbawieni wolności. Ma on zastosowanie do czasu zakończenia postępowania, przez co rozumie się ostateczne rozstrzygnięcie kwestii, czy podejrzany lub oskarżony popełnił przestępstwo, w tym w stosownych przypadkach wydanie wyroku skazującego i rozpatrzenie wszelkich środków odwoławczych. Ponadto znajduje on zastosowanie do osób – innych niż podejrzani lub oskarżeni – które w toku przesłuchania przez policję lub inny organ ścigania stają się podejrzanymi lub oskarżonymi.

3. Analiza przepisów projektu ustawy pod kątem ustalonego stanu prawa Unii Europejskiej

3.1. Na wstępie należy wskazać, że przepisy dyrektywy 2013/48/UE mają w odpowiednim zakresie zastosowanie do regulacji k.p.k. dotyczących: 1) podejrzanych, 2) oskarżonych, 3) zatrzymanych osób podejrzanych. Trybunał Sprawiedliwości UE (dalej: TSUE, Trybunał) uznał, że zakres stosowania dyrektywy 2013/48/UE należy interpretować w sposób jednolity we wszystkich państwach członkowskich i nie może on zależeć od różnego znaczenia, jakie prawa tych państw nadają pojęciom „podejrzanego” i „oskarżonego”, ani od warunków, od których spełnienia uzależniono uzyskanie tych statusów zgodnie z prawem tych państw³. Trybunał wyodrębnił dwie przesłanki, których łączna realizacja pozwala na stwierdzenie, że dana sytuacja jest objęta zakresem stosowania dyrektywy 2013/48/UE: 1) właściwe organy krajowe powzięły podejrzenia, że dana osoba popełniła przestępstwo lub że jest ona ścigana z tego

² Decyzja ramowa Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi (2002/584/WSiSW) (Dz. Urz. UE L 190 z 18.7.2002, s. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne: Rozdział 19, Tom 6, s. 34, ze zm.).

³ Wyrok Trybunału z 7 września 2023 r., *Rayonna prokuratura Lovech, TO Lukovit (Fouille corporelle)*, C-209/22, (ECLI:EU:C:2023:634, pkt 33-45).

tytułu; 2) informacja w tym zakresie została przekazana tej osobie przez te organy poprzez oficjalne powiadomienie lub w jakikolwiek inny sposób. Wymienione wyżej przesłanki są spełnione w odniesieniu do regulacji określającej zatrzymanie osoby podejrzanej. Zgodnie z art. 244 k.p.k. może ono nastąpić w przypadku, gdy zaistnieje uzasadnione przypuszczenie, że osoba podejrzana popełniła przestępstwo oraz po spełnieniu dodatkowych, wskazanych w tym przepisie warunków. Jednocześnie regulacja ta zakłada, że zatrzymanego należy natychmiast poinformować o przyczynach zatrzymania i o przysługujących mu prawach⁴.

3.2. Nowelizacja zakłada, że na żądanie osoby zatrzymanej, która nie ma obrońcy i pozostaje pozbawiona wolności, sąd wyznaczy niezwłocznie obrońcę z urzędu do kontaktu przed przesłuchaniem, do udziału w przesłuchaniu i udziału w posiedzeniu w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania. Zarządzenie w tym przedmiocie będzie również mogło zostać wydane przez referendarza sądowego (dodawany § 1a w art. 245 k.p.k.).

Przepis ten powinien zostać poddany ocenie co do zgodności z art. 3 dyrektywy 2013/48/UE, w którym określono prawo dostępu do adwokata w postępowaniu karnym. Zgodnie z tym przepisem państwa członkowskie powinny zapewnić, aby podejrzani i oskarżeni mieli prawo dostępu do adwokata w takim terminie i w taki sposób, aby osoby te mogły rzeczywiście i skutecznie wykonywać przysługujące im prawo do obrony (ust. 1).

Podejrzani lub oskarżeni mają prawo dostępu do adwokata bez zbędnej zwłoki. W każdym wypadku podejrzani lub oskarżeni mają dostęp do adwokata poczynając od najwcześniejszego z określonych w przepisie terminów. Wskazano w szczególności na konieczność zapewnienia dostępu do adwokata: przed przesłuchaniem podejrzanych lub oskarżonych przez policję lub inny organ ścigania lub organ sądowy; niezwłocznie po pozbawieniu ich wolności (ust. 2 lit. a oraz lit. c).

Państwa członkowskie powinny dołożyć starań, aby udostępniać informacje ogólne mające ułatwić podejrzanym lub oskarżonym uzyskanie dostępu do adwokata. Niezależnie od przepisów prawa krajowego dotyczących obowiązkowej obecności adwokata, państwa członkowskie powinny wprowadzić niezbędne rozwiązania, by zapewnić podejrzanym lub oskarżonym, którzy zostali pozbawieni wolności, możliwość skutecznego skorzystania z prawa dostępu do adwokata, chyba że takie osoby zrzekły się tego prawa zgodnie z art. 9 dyrektywy 2013/48/UE (ust. 4).

W świetle przywołanych przepisów należy uznać, że dodawany § 1a w art. 245 k.p.k. nie jest sprzeczny z art. 3 dyrektywy 2013/48/UE.

⁴ Pogląd ten jest również podzielany w doktrynie, zob. J. Skorupka, komentarz do art. 244 [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Legalis.

4. Konkluzje

Poselski projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia nadużywania tymczasowego aresztowania oraz ochrony praw osób tymczasowo aresztowanych nie jest sprzeczny z prawem Unii Europejskiej.

Autor:

Konrad Kuszel

ekspert ds. legislacji

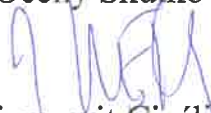
w Biurze Ekspertyz

i Oceny Skutków Regulacji

Akceptował:

Wicedyrektor Biura Ekspertyz

i Oceny Skutków Regulacji

Ziemowit Cieřlik

Warszawa, 17 grudnia 2024 r.

BEOS-WPEiM-2630/24

DS. 1120.488.2024
17.12.2024r.

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia

w sprawie stwierdzenia, czy poselski projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia nadużywania tymczasowego aresztowania oraz ochrony praw osób tymczasowo aresztowanych (przedstawiciel wnioskodawców: poseł Przemysław Wipler) jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej w rozumieniu art. 95a ust. 1 regulaminu Sejmu

Projekt przewiduje zmianę ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (dalej: k.p.k.; art. 1 projektu) oraz ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (dalej: k.k.w.; art. 2 projektu). Nowelizacja dotyczy przede wszystkim regulacji określających tymczasowe aresztowanie.

Proponowana ustawa zakłada w szczególności:

1) wprowadzenie wyłączenia z mocy prawa sędziego od udziału w sprawie, jeśli orzekł on o zastosowaniu lub przedłużeniu tymczasowego aresztowania wobec oskarżonego w toku postępowania przygotowawczego (dodawany pkt 11 w art. 40 § 1 k.p.k.);

2) wprowadzenie możliwości wniesienia zażalenia na postanowienia prokuratora dotyczące: a) zastrzeżenia w postępowaniu przygotowawczym obecności prokuratora (lub osoby upoważnionej) w trakcie porozumiewania się tymczasowo aresztowanego ze swym obrońcą; b) zastrzeżenia kontroli korespondencji tymczasowo aresztowanego z obrońcą (dodawany § 5 w art. 73 k.p.k.);

3) wprowadzenie jawności posiedzenia sądu dotyczącego przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania oraz rozpoznania zażalenia na zastosowanie lub przedłużenie tego środka zapobiegawczego. Projekt przewiduje jednocześnie, że sąd (z urzędu albo na wniosek oskarżonego lub obecnego na posiedzeniu prokuratora) może wyłączyć jawność posiedzenia ze względu na dobro postępowania (zmieniany § 2 w art. 95b k.p.k.);

WYDZIAŁ OŚWIATY PREZESJUM SEJMU
L. óz. SPS-12P.080.302.8.2024
Data wpływu 17.12.2024r.

4) wprowadzenie w toku postępowania przygotowawczego obowiązku udostępnienia akt w postaci elektronicznej, na wniosek podejrzanego lub jego obrońcy (zmieniany § 5 w art. 156 k.p.k.);

5) wprowadzenie w toku postępowania przygotowawczego (w przypadku złożenia wniosku o zastosowanie albo przedłużenie tymczasowego aresztowania) obowiązku udostępnienia akt podejrzanemu i jego obrońcy w terminie umożliwiającym przygotowanie się do obrony, z uwzględnieniem stopnia złożoności sprawy oraz obszerności akt postępowania (zmieniany § 5a w art. 156 k.p.k.);

6) zmiany dotyczące możliwości kontaktu z osobą zatrzymaną. Nowelizacja zakłada, że na żądanie osoby zatrzymanej, która nie ma obrońcy i pozostaje pozbawiona wolności, sąd wyznaczy niezwłocznie obrońcę z urzędu do kontaktu przed przesłuchaniem, do udziału w przesłuchaniu oraz udziału w posiedzeniu w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania. Zarządzenie w tym przedmiocie będzie również mogło zostać wydane przez referendarza sądowego (dodawany § 1a w art. 245 k.p.k.);

7) wprowadzenie regulacji, zgodnie z którą każda osoba, która jest tymczasowo aresztowana, ma prawo być sądzona w rozsądnym terminie albo zwolniona na czas postępowania (zmieniany § 1 w art. 250 k.p.k.);

8) wprowadzenie w toku rozpoznania przez sąd wniosku o tymczasowe aresztowanie obowiązku uwzględnienia zasady, zgodnie z którą zastosowanie powinien znaleźć środek zapobiegawczy najmniej dotkliwie ingerujący w sferę praw i wolności oskarżonego, o ile jest wystarczający dla prawidłowego zabezpieczenia przebiegu postępowania (dodawany § 1a w art. 250 k.p.k.);

9) wprowadzenie obowiązku niezwłocznego rozpoznania przez sąd wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania, nie później jednak niż przed upływem 24 godzin od jego złożenia. Nowelizacja przewiduje także obowiązkowy udział prokuratora w posiedzeniu w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania – niestawiennictwo prokuratora będzie uważane za cofnięcie wniosku (dodawany art. 250a k.p.k.);

10) obowiązek rozpoznania przez sąd w składzie trzech sędziów zażalenia na postanowienie w przedmiocie tymczasowego aresztowania (dodawany § 1a w art. 252 k.p.k.);

11) zakaz stosowania tymczasowego aresztowania w celu wywarcia nacisku na złożenie wyjaśnień przez oskarżonego lub przyznanie się do zarzucanego mu czynu (dodawany § 1a w art. 257 k.p.k.);

12) uchylenie regulacji przyznającej prokuratorowi prawo wyrażenia sprzeciwu wobec postanowienia, o którym mowa w art. 257 § 2 k.p.k. (w zakresie tzw. tymczasowego aresztowania warunkowego, którego zmiana jest uzależniona od złożenia poręczenia majątkowego), w części dotyczącej zmiany środka zapobiegawczego (uchylany § 3 w art. 257 k.p.k.);

13) modyfikację przesłanek tymczasowego aresztowania i pozostałych środków zapobiegawczych. Zgodnie z nowelizacją środki zapobiegawcze będzie można stosować, jeśli zachodzi: 1) realne zagrożenie ucieczki lub ukrycia się oskarżonego, zwłaszcza wtedy, gdy nie można ustalić jego tożsamości w oparciu

o wiarygodne dokumenty albo nie ma on w kraju stałego miejsca pobytu; 2) realne zagrożenie, że oskarżony będzie nakłaniał do składania fałszywych zeznań lub wyjaśnień albo w inny bezprawny sposób utrudniał postępowanie karne. Projekt jednocześnie zakłada uchylenie regulacji, zgodnie z którą potrzeba zastosowania tymczasowego aresztowania w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania może być uzasadniona grożącą oskarżonemu surową karą, jeżeli oskarżonemu zarzuca się popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, albo gdy sąd pierwszej instancji skazał go na karę pozbawienia wolności nie niższą niż 3 lata (zmieniany art. 258 k.p.k.);

14) modyfikację negatywnych przesłanek stosowania tymczasowego aresztowania, poprzez określenie, że wskazanego środka zapobiegawczego nie będzie można stosować, jeżeli przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 2 lat (zmieniany § 3 w art. 259 k.p.k.);

15) modyfikację zasad określających czas trwania tymczasowego aresztowania, w tym przesłanek jego przedłużenia. Projekt przewiduje m.in., że w postępowaniu przygotowawczym sąd, stosując tymczasowe aresztowanie, oznaczy jego termin na okres nie dłuższy niż miesiąc. Prokurator, składając wniosek o przedłużenie tymczasowego aresztowania (którego okres łącznie nie będzie mógł przekroczyć 12 miesięcy), powinien wskazać okoliczności uzasadniające dalsze stosowanie tego środka oraz określić najpóźniejsze terminy zabezpieczenia dowodów i przeprowadzenia środków dowodowych. Sąd powinien odmówić przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania w przypadku, w którym prokurator bez uzasadnionego powodu nie przeprowadził planowanych czynności procesowych na wcześniejszym etapie stosowania tego środka (zmieniany art. 263 k.p.k.);

16) wprowadzenie środka zapobiegawczego w postaci aresztu domowego. Projekt określa przesłanki, tryb oraz warunki stosowania tego środka (dodawany art. 265a k.p.k.);

17) wprowadzenie środka zapobiegawczego w postaci dozoru elektronicznego. Nowelizacja określa przesłanki, tryb oraz warunki stosowania tego środka (dodawany art. 265b k.p.k.);

18) modyfikację zasad dotyczących poręczenia majątkowego. Projekt uchyla obowiązujące ograniczenie dotyczące pochodzenia przedmiotu poręczenia majątkowego, zgodnie z którym przedmiot ten nie może pochodzić z przysporzenia na rzecz oskarżonego albo innej osoby składającej poręczenie dokonanego na ten cel (uchylany § 1a w art. 266 k.p.k.);

19) modyfikację zasad rozmieszczania tymczasowo aresztowanych w oddziałach i celach mieszkalnych. Nowelizacja wprowadza konieczność oddzielenia tymczasowo aresztowanych, którzy nie byli do tej pory karani za przestępstwo z użyciem przemocy, od tymczasowo aresztowanych, którzy byli wcześniej karani za przestępstwo z użyciem przemocy (zmieniany art. 212 k.k.w.);

20) modyfikację zasad korzystania z samoinkasującego aparatu telefonicznego w areszcie śledczym przez osobę tymczasowo aresztowaną (zmieniany § 1 w art. 217c k.k.w.).

Projekt ustawy nie zawiera przepisów, które mają na celu wykonanie prawa Unii Europejskiej.

Poselski projekt o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia nadużywania tymczasowego aresztowania oraz ochrony praw osób tymczasowo aresztowanych **nie stanowi projektu ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej** w rozumieniu art. 95a regulaminu Sejmu.

Autor:

Konrad Kuszel

ekspert ds. legislacji

w Biurze Ekspertyz

i Oceny Skutków Regulacji

Akceptował:

Wicedyrektor Biura Ekspertyz

i Oceny Skutków Regulacji

Ziemowit Cieřlik